

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Tomáše Lichovníka, soudce Vladimíra Sládečka a soudce zpravodaje Davida Uhlíře o ústavní stížnosti **JAPIS s.r.o.**, se sídlem V Aleji 480, Chabařovice, zastoupené Mgr. Janem Boučkem, advokátem se sídlem v Praze, Opatovická 4, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2018, č. j. 68 Co 383/2018-314, za účasti **Městského soudu v Praze** jako účastníka řízení a Kooperativa pojišťovny, a. s., Vienna Insurance Group, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2018, č. j. 68 Co 383/2018-314, bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2018, č. j. 68 Co 383/2018-314, se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I.

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označeného usnesení Městského soudu v Praze, neboť jím podle jejího názoru došlo k dotčení jejích ústavně zaručených práv podle čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod.

2. Z obsahu vyžádaného spisového materiálu Ústavní soud zjistil následující. Stěžovatelka se domáhala po vedlejší účastnici (v původním řízení vystupovala jako žalovaná) zaplacení částky 863 358 Kč s příslušenstvím z titulu nároku na plnění z pojistné smlouvy, která byla mezi účastníky uzavřena dne 26. 8. 2009 pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu činnosti stěžovatelky. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 13. 8. 2018, č. j. 164 EC 79/2011-282, uložil žalované povinnost zaplatit stěžovatelce žalovanou částku s příslušenstvím (výrok I.), uložil jí povinnost zaplatit stěžovatelce náklady řízení ve výši 310 201 Kč (výrok II.) a uložil jí povinnost zaplatit na nákladech řízení státu částku 4 938 Kč (výrok III.).

3. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze napadeným usnesením změnil výrok II. rozsudku soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení tak, že jejich výše nově činí 371 628,90 Kč (výrok I.) a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II.). Odvolací soud zjistil, že soud prvního stupně vycházel z nesprávné sazby mimosmluvní odměny, když ta činí dle § 7 bod č. 6 vyhlášky č.

177/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“), 11 780 Kč za úkon právní služby namísto soudem prvního stupně počítané sazby 11 700 Kč. Odvolací soud dále stěžovatelce přiznal některé další požadované úkony a k tomu odpovídající režijní paušály navýšené o DPH. K jí požadované úhradě za dostavení se k jednání k soudu prvního stupně dne 26. 5. 2014 odvolací soud dodal, že se nejedná o úkon právní služby, ale o náhradu za promeškaný čas ve výši odpovídající polovině odměny, přičemž k ní nelze přiznat další náhrady podle § 13 odst. 1, odst. 3 advokátního tarifu, neboť se nejedná o náhradu. Další stěžovatelkou požadované náhrady nepřiznal zčásti proto, že taková služba advokáta nevyplývala ze spisu, zčásti proto, že se nejedná o úkony právní služby a dílem je odvolací soud nepovažoval za účelně vynaložené náklady.

II.

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti považuje právní názor vyslovený odvolacím soudem k nahlížení do spisu v předmětné věci za nesprávný. Podle stěžovatelky není možné přistoupit na formální závěr, že: "Nahlížení do spisu není vyjmenováno jako úkon právní služby v § 11 advokátního tarifu, a proto za takovou práci advokáta nepřísluší žádná odměna." Takový závěr je podle stěžovatelky nepochopením a ignorováním skutečnosti, že seznámení se spisem v jakékoliv fázi řízení je výkonem práce advokáta a advokát tuto činnost dělá proto, aby byl seznámen s podklady a mohl řádně poskytovat svou službu. Obecné soudy přitom zprostředkovávají protistraně jen podání druhé strany a nikoliv listinné důkazy, které účastníkům nezasílají. Úkon nahlížení do spisu je tak úkonem účelným.

5. Stěžovatelka dále uvádí, že soud vycházel z nesprávné výše hodnoty úkonu právní služby, která správně měla odpovídat částce 11 780 Kč bez DPH, zatímco soud pracoval s částkou 11 700 Kč bez DPH za jeden úkon právní služby.

6. Rozporuje i závěr o tom, že ve spisu nefiguruje potvrzení o schůzkách s jejím právním zástupcem. Stěžovatelka údajně zakládala do spisu originál prohlášení z roku 2013 o provedených schůzkách již v průběhu řízení. Pokud jej nyní nelze ve spisu dohledat, jedná se o chybu soudkyně, která potvrzení (které stěžovatelka k ústavní stížnosti v kopii přikládá) do spisu nezažurnalizovala.

III.

7. Ústavní soud vyzval účastníka řízení a vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřili k obsahu ústavní stížnosti.

8. Městský soud v Praze se jako účastník řízení vyjádřil k ústavní stížnosti. K rozporované hodnotě úkonu právní služby účastník uvádí, že na rozdíl od soudu prvního stupně odvolací soud vycházel z částky 11 780 Kč, což je zcela zjevné z odůvodnění napadeného usnesení (str. 2, bod č. 5 položka b), d), e), f), h), i)). Tvrzení stěžovatelky tak neodpovídá skutečnosti. Část ústavní stížnosti, v níž stěžovatelka tvrdí, že soud nepřiznal náhrady za úkony právní služby spočívající ve schůzkách s klienty se závěrem, že nebyly doloženy, přestože je stěžovatelka, podle svých slov do spisu doložila, účastník považuje za nedůvodnou. Právní úkon spočívající ve schůzce s klientem dne 14. 6. 2011 (nikoli tedy právní úkon spočívající ve schůzkách viz přehled všech úkonů, které měly

být podle odvolání stěžovatelky a jeho doplnění provedeny), nebyl ve spisu dohledán, tedy nebyl stěžovatelkou doložen. K novému prohlášení stěžovatelky o tom, že doložen byl, vyjadřuje účastník podiv, že tato hovoří o prohlášení o provedených schůzkách z roku 2013, když mělo, dle jejího tvrzení uvedeného v odvolání i jeho doplnění, dojít ke schůzce jen jedné, a to již v půli roku 2011. K otázce přiznání náhrady nákladů i za stěžovatelkou tvrzené úkony právní služby spočívající v nahlížení do spisu, které stěžovatelka v ústavní stížnosti označuje za stěžejní, účastník vznáší pochybnosti, zda důvodem pro podání ústavní stížnosti není spíše ochrana zisku z podnikání advokáta stěžovatelky namísto porušení práva samotné stěžovatelky (původně žalobkyně) na vlastnictví, když její vlastnictví ve smyslu § 149 odst. 1 o. s. ř. napadeným rozhodnutím fakticky zasaženo být podle názoru účastníka nemohlo. Účastník dále odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015), podle níž se v případě nahlížení do spisu o úkon právní služby nejedná, neboť bývá součástí úkonu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. a) nebo písm. b) advokátního tarifu jako převzetí a příprava zastoupení. Jakkoli Nejvyšší soud (s odkazem na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 4. 2008, č. j. 5 Azs 33/2008-40) připustil, že výjimečně lze advokátovi přiznat odměnu za samostatný úkon právní služby spočívající v prostudování spisu analogicky podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu (prostudování spisu při skončení vyšetřování), k této možnosti je však podle názoru Nejvyššího soudu namíste přistupovat restriktivně. Tedy jen v případě, „bude-li takový postup v civilním soudním řízení s ohledem na konkrétní okolnosti případu (při zohlednění zejména nezbytnosti a účelnosti postupu, procesní situace) ospravedlnitelný (například založí-li protistrana do spisu značné množství listin, s nimiž nemá účastník možnost se jinak seznámit krátce před přípravným jednáním či prvním jednáním ve věci)“. Podle přehledu úkonů, které měly být provedeny, jak bylo uvedeno v odvolání stěžovatelky a v jeho doplnění, k prvnímu tvrzenému úkonu nahlížení do spisu dne 12. 8. 2013 došlo po třech jednáních, z nichž mělo být jedno jednání o odvolání, a k druhému tvrzenému úkonu nahlížení do spisu dne 6. 5. 2014 došlo 20 dnů před dalším termínem jednání, které se však nekonalo. Z ničeho nevyplývá, že by účelem nahlížení bylo seznámit se s rozsáhlejší masou stěžovatelce neznámých listinných důkazů.

9. Vedlejší účastnice řízení se ve lhůtě k tomu stanovené k obsahu ústavní stížnosti nevyjádřila.

10. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníka řízení na vědomí stěžovatelce. Ta v replice vyjadřuje převážně nesouhlas s úvahami městského soudu. K otázce nahlížení do spisu uvádí, že pojetím vysloveným účastníkem je strana sporu postavena do neaktivní role, čímž popírá podstatu obrany práv. Poukazuje na analogickou situaci v trestním řízení, která je řešena Ústavním soudem v rámci řízení vedeném pod sp. zn. I. ÚS 3906/17. Stěžovatelka tvrdí, že potvrzení o schůzkách bylo založeno do spisu v rámci projednávání věci a odvolací soud je měl mít k dispozici. Námitku týkající se hodnoty úkonu právní služby bere stěžovatelka zpět a dává za pravdu účastníku v tom, že výtku jí byla zohledněna.

IV.

11. Ústavní soud nejprve posoudil, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti. Při té příležitosti si ověřil, že ústavní stížnost byla podána včas a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je osobou oprávněnou k

jejímu podání, je zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a řádně vyčerpala všechny procesní prostředky, které jí zákon k ochraně jejích práv poskytuje, ústavní stížnost je proto přípustná (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

12. Ústavní soud následně zvažil obsah napadeného rozhodnutí i příslušného spisového materiálu, přičemž dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

13. Pokud jde o rozsah náhrady nákladů, ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. obsahuje pravidlo, dle něž jsou hrazeny toliko náklady "potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva". Zákon tímto způsobem zakotvuje institut účelnosti vynaložených nákladů, jenž slouží jako formální záštita před zneužitím práva na náhradu nákladů vzniklých v průběhu soudního řízení [srov. nález sp. zn. II. ÚS 1942/12 ze dne 26. listopadu 2013 (N 198/71 SbNU 353)]. Toto pravidlo se vztahuje na jakékoliv náklady řízení, tedy i na náklady spojené se zastupováním advokátem (tj. odměnu, náhradu hotových výdajů a náhradu za daň z přidané hodnoty). Z hlediska těchto nákladů je přitom nutno zkoumat jednak samotnou nezbytnost právního zastoupení [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008 (N 167/51 SbNU 65), sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. července 2012 (N 132/66 SbNU 61), sp. zn. IV. ÚS 474/13 ze dne 16. prosince 2014 (N 229/75 SbNU 557), sp. zn. II. ÚS 1333/14 ze dne 18. února 2015 (N 36/76 SbNU 503) či sp. zn. I. ÚS 3916/14 ze dne 12. dubna 2016 (N 62/81 SbNU 81)], a jednak účelnost jednotlivých úkonů právní služby [srov. nález sp. zn. II. ÚS 736/12 ze dne 2. října 2013 (N 171/71 SbNU 35)].

14. V dané souvislosti Ústavní soud ve své rozhodovací praxi formuloval základní ústavněprávní limity činnosti obecných soudů při řešení otázky náhrady nákladů řízení úspěšného účastníka řízení zastoupeného advokátem [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. července 2012 (N 132/66 SbNU 61), sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. března 2012 (N 68/64 SbNU 767) nebo sp. zn. II. ÚS 3011/11 ze dne 15. května 2012 (N 103/65 SbNU 423)]. Pro posuzovaný případ je třeba za jeden z nejdůležitějších závěrů považovat mnohokrát proklamovanou povinnost obecného soudu brát na zřetel všechny pro rozhodnutí o nákladech řízení relevantní okolnosti. Pokud by obecný soud nepřihlédl ke specifickým okolnostem případu, které mohly mít vliv na výši účelně vynaložených nákladů žalobce, porušil by svým postupem právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, a to tím spíše pokud takové okolnosti strana namítala a doložila. Relevantní je třeba je vyhodnotit ústavně konformním způsobem, tedy racionálně a srozumitelně.

15. Právě této povinnosti městský soud v napadeném rozhodnutí dle názoru Ústavního soudu nedostál. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že je pro ni překvapivý závěr soudu o tom, že potvrzení o schůzce s klientem konané dne 14. 6. 2011 ve spisu nelze dohledat a z tohoto důvodu nelze o přiznání náhrady nákladů za ně uvažovat, neboť je si jista, že potvrzení do spisu v průběhu řízení zakládala. Světlo do této otázky nevneslo ani vyjádření účastníka řízení, podle něhož právní úkon spočívající ve schůzce s klientem dne 14. 6. 2011 (nikoli tedy právní úkon spočívající ve schůzkách viz přehled všech úkonů, které měly být podle odvolání stěžovatelky a jeho doplnění provedeny), nebyl ve spisu dohledán, tedy nebyl stěžovatelkou doložen. K novému prohlášení stěžovatelky o tom, že doložen byl, vyjadřuje účastník podiv, že tato hovoří o prohlášení o provedených schůzkách z roku 2013, když mělo, dle jejího tvrzení uvedeného v odvolání i jeho doplnění, dojít ke schůzce jen jedné, a to již v půli roku 2011. Z vyžádaného spisového

materiálu však Ústavní soud zjistil, že v závěru protokolu o jednání ze dne 19. 6. 2014 (č. l. 136) soud prvního stupně uvádí, že právní zástupce stěžovatelky požaduje náhradu nákladů řízení i za úkony právní služby spočívající mimo jiné ve dvou poradách s klientem, které dokládá s potvrzením. Na č. l. 138 spisu je následně zažurnalizováno potvrzení o schůzce stěžovatelky s právním zástupcem ze dne 10. 7. 2013, jejímž předmětem měla být projednávání věc, a to ve dnech 14. 6. 2011 a 10. 7. 2013.

16. K otázce účelnosti takového úkonu z hlediska přiznání nároku na náhradu nákladů se Ústavní soud nevyjadřuje, neboť takové posouzení spadá do rozhodovací pravomoci obecných soudů.

17. K otázce nárokovaného nahlížení do spisu se odvolací soud v odůvodnění napadeného usnesení vyjádřil tak, že se „vůbec nejedná o úkony právní služby“ a z tohoto důvodu náhradu za tuto činnost právního zástupce bez dalšího nepřiznal, aniž by se zabýval otázkou účelnosti. S takovým postupem se Ústavní soud nemůže ztotožnit. Jak ostatně konstatoval v nálezu ze dne 1. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 3906/17, úkon nahlížení do spisu může být považován za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Ústavní soud tedy znovu zdůrazňuje nutnost zkoumání účelnosti nákladů vynaložených účastníkem na zastoupení advokátem (srov. náleze ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11). Přitom stále platí pravidlo, že pokud občanský soudní řád ponechává otázky nákladů řízení, včetně posouzení jejich účelnosti, úvaze obecných soudů a ty v jednotlivých případech přihlížejí ke konkrétním okolnostem případu a své úvahy dostatečně odůvodní, nelze jejich postup z hlediska základních práv a svobod považovat za svévolný ani nepřiměřený (srov. náleze ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 a usnesení ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11).

18. Nejvyšší správní soud v usnesení ze dne 29. dubna 2008, č. j. 5 Azs 33/2008-40 (na nějž odkazuje i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015, na nějž odkazuje ve vyjádření k ústavní stížnosti účastník) připouští, že by nahlížení do spisu v konkrétní procesní situaci mohlo být podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu analogicky považováno za období prostudování trestního spisu při skončení vyšetřování ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Zároveň však konstatuje, že ne každé nahlížení do spisu a jeho prostudování v rámci civilního soudního řízení lze analogicky posuzovat za samostatný úkon právní služby, za který by náležela advokátovi odměna, nýbrž jen takové prostudování spisu, které by svým významem mohlo odpovídat prostudování trestního spisu při skončení vyšetřování ve smyslu § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu, neboť ani v trestním řízení nenáleží advokátovi za každé nahlížení do spisu či jeho prostudování odměna, nýbrž jen prostudování spisu „po skončení vyšetřování“, přesněji řečeno v okamžiku, kdy policejní orgán uzná vyšetřování za skončené a jeho výsledky za postačující k podání obžaloby (srovnej § 166 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů). Toto prostudování vyšetřovacího spisu včetně jeho příloh je důležitým okamžikem trestního řízení, neboť obhajoba se může s vyšetřováním podrobně seznámit, reagovat na jeho průběh, zejména navrhnout doplnění dokazování, a může začít připravovat obhajobu pro další průběh trestního řízení. Úvahy o podmínkách pro uznání úkonu nahlížení do spisu jako úkonu, za který účastníkovi náleží náhrada vzhledem k okolnostem posuzované věci, však Městský soud v Praze doplnil až ve vyjádření k ústavní stížnosti. V napadeném usnesení k posouzení účelnosti provedených nahlížení do spisu z hlediska přiznání náhrady nákladů řízení úspěšné straně sporu nepřistoupil.

19. Ve světle výše uvedeného je zřejmé, že městský soud nevěnoval posouzení obsahu spisu a účelnosti předmětných nákladů náležitou pozornost, napadené rozhodnutí je dle Ústavního soudu nedostatečně odůvodněno, což vede ve svém důsledku k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny.

20. K úvaze Městského soudu v Praze učiněné ve vyjádření k ústavní stížnosti s odkazem na ustanovení § 149 o. s. ř. Ústavní soud dodává, že podle tohoto ustanovení platí, že zastupoval-li advokát účastníka, jemuž byla přisouzena náhrada nákladů řízení, je ten, jemuž byla uložena náhrada těchto nákladů, skutečně povinen zaplatit ji advokátu. Náhrada ovšem náleží oprávněnému účastníku řízení a zákon zde toliko stanoví platební místo. Uvedené ustanovení nezakládá právo advokáta na náhradu nákladů řízení; advokát je povinen náhradu nákladů řízení, jež mu byla vyplacena, vyúčtovat jím zastoupenému účastníku. Advokát není věcně legitimován k náhradě nákladů řízení a tento nárok nemůže vlastním jménem vymáhat cestou výkonu rozhodnutí, neboť nositelem přisouzeného práva je vždy jím zastupovaný účastník řízení (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2011, sp. zn. I. ÚS 3314/09, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1645/2004 a další).

21. Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení Městského soudu v Praze podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 8. března 2021

Tomáš Lichovník
předseda senátu